

ДЕКАНУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У
БЕОГРАДУ

Решењем проф. др Мирка Васиљевића, декана Правног факултета Универзитета у Београду, именовани смо за чланове Комисије за писање реферата о пријављеним кандидатима на конкурс за избор у звање и заснивање радног односа на радном месту **једног редовног професора за научну област Теорија права и државе – предмет Увод у право.**

На расписани конкурс пријавио се др Миодраг Јовановић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду, као једини кандидат.

Пошто смо размотрили пријаву и прилоге, част нам је да Изборном већу поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Основни биографски подаци

Миодраг А. Јовановић је рођен 21. јула 1971. године у Шапцу, где је завршио основну и средњу, правно-биротехничку школу. Правни факултет Универзитета у Београду уписао је академске 1990/91 године, а завршио новембра 1994. године, са просечном оценом 9,79. На Правном факултету ради од 1. јуна 1995. године, као асистент-приправник на предмету Увод у право. Пошто је магистрирао новембра 1999. године, одбравивши рад под називом *Антрополошки корени права*, 11. фебруара 2000. године изабран је за асистента на истом предмету. Докторску дисертацију *Колективна права у мултикултурним заједницама* одбранио је с одликом 8. новембра 2002. године, а од 28. марта 2003. године доцент је на предмету Увод у право. Од 14. маја 2008. године у статусу је ванредног професора.

II Објављени радови до избора у звање ванредног професора

A Објављене књиге

1. *Колективна права у мултикултурним заједницама*, Службени гласник, Београд, 2004.
2. *Cinstitutionalizing Secession in Federalized States: A Procedural Approach*, Eleven, Utrecht, 2007.
3. *Transition and Federalism – East European Record* (стр. 1-167), Miodrag Jovanović and Slobodan Samardžić (eds.), *Federalism and Decentralisation in Eastern Europe: Between Transition and Secession*, PIFF Etudes et Colloques no. 48, Institut du Fédéralisme, Fribourg/LIT Verlag, Zurich and Vienna, 2007.

B Објављени радови (чланци, поглавља, прикази) у домаћим публикацијама

1. *Цртица о Келзеновом виђењу правде*, Правни живот, број 3-4, 1996, стр. 155-168.

2. *Anthropological Roots of Law and Politics*, M. Damjanović, S. Vračar & Lj. Madžar (eds.), *Democracy to come*, Timit, Belgrade, 1997, стр. 205-220.
3. *Методолошки аспекти тзв. претходног дефинисања права*, у зборнику *Држава и право, политика и наука* (прилози пројекта конституисања Србије као правне државе), књ. 13, изд. Правни факултет, Београд, 1997, стр. 33-39.
4. *Наша правна теорија на истеку другог миленијума – јуснатурализам, правна деонтологија или нешто треће*, у зборнику *Југословенска теорија, филозофија и социологија права у прошлости и данас* (прилози са научног скупа), изд. Југословенско удружење за теорију, филозофију и социологију права и Савет пројекта Конституисање Србије као правне државе, Београд, 1997, стр. 151-172.
5. *Еволуција права, наука и политика – осврт на социологизам у правно-теоријским текстовима Живана Спасојевића*, Правни зборник, бр. 1-2, 1997, стр. 69-86.
6. *Теорија хаоса и правна теорија – моделовање и рачунарска симулација у праву* (приказ књига Драгана М. Митровића), Правни зборник, бр. 1-2, 1998, стр. 289-292.
7. *Приказ зборника радова О демократији*, Српска политичка мисао, бр. 3-4, 1997, стр. 238-253.
8. *Ханс Келзен поново међу Србима*, Културни додатак Политике, субота, 21. март 1998, стр. 26.
9. *Јавно мњење и владавина права*, Правни живот, број 12, том IV, 1997, стр. 1185-1216.
10. *Еутаназија – правно-филозофски изазов савременој јуриспруденцији*, у зборнику *Теорија, филозофија и социологија права у свету – стање, проблеми, изазови* (прилози са научног скупа), изд. Југословенско удружење за теорију, филозофију и социологију права и Савет пројекта Конституисање Србије као правне државе, Београд, 1998, стр. 235-254.
11. *О неопходности васпитавања за демократију*, у, Божидар Јакшић (ур.), *Интеркултуралност и толеранција*, Република, Београд, 1999, стр. 355-363.
12. *Стеван К. Врачар – Социјална садржина функције државно-правног поретка*, *Анали Правног факултета*, бр. 1-3, 1998.
13. *Ново читање класика политичке филозофије (осврт на књигу, Thomas Hobbes – Three Discourses: A Critical Modern Edition of Newly Identified Work of the Young Hobbes)*, Нова српска политичка мисао, Vol. VI, no. 3-4, 1999, str. 330-342.
14. *Приказ књиге – Коста Чавошки (ур.) Уставност и владавина права*, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 1-2, 2000, стр. 255-259.
15. *О филозофским разматрањима међународног признања држава и влада*, *Филозофија и друштво*. XVII, 2000, str. 115-133.
16. *Унилатерална сецесија у федералним државама – примена унутрашњег и међународног јавног права у случајевима бивше СФРЈ, Квебека и Чеченије, у Остваривање права*, Југословенско удружење за теорију, филозофију и социологију права и Правни факултет, Београд, 2001, стр. 113-161.

17. *О либерализму Гиге Гершића у Јовица Тркуља, Драгољуб Поповић (ур.), Либерална мисао у Србији (прилози историји либерализма од краја 18. до краја 20. века)*, Центар за унапређивање правних студија и Friedrich Naumann Stiftung, Београд, 2001, стр. 213-245.
18. *Дебата – правилима уређен облик аргументоване расправе*, у Обрад Станојевић, Сима Аврамовић, *Ars rhetorica – вештина беседништва*, Службени лист СРЈ, Београд, 2002, стр. 368-383.
19. *О једној могућој примени принципа правног превладавања прошлости*, Нова српска политичка мисао, Vol. VII, No. 3-4 (2000), str. 241-251.
20. *Мултикултураizam – „путујућа теорија“ на пропутовању кроз Србију*, у Мирјана Тодоровић (ур.), *Култура људских права*, Београдски центар за људска права, 2002, стр. 64-87 (верзија на енглеском језику, стр. 176-199).
21. *О правно-политичкој природи устројства Европске Уније*, Међународна политика, No. 1110, Април-Јун 2002, стр. 36-40.
22. *Конституционализација сецесије у државној заједници Србије и Црне Горе*, у Оливера Вучић, Коста Чавошки (ур.), *Уставне промене*, Правни факултет, Београд, 2003, стр. 161-214.
23. *Европски идентитет као основа „Европског комонвелта“ – немогућа мисија?*, у Јовица Тркуља (ур.), *Искушења глобализације – Глобализација, европеизација и национални идентитет*, Скупштина општине Кикинда и Народна библиотека Јован Поповић, Кикинда, 2002, стр. 177-190.
24. *Политичка корупција и приватизација*, Право и привреда, Vol. XLI, број 5-8, 2004, стр. 229-239.
25. *Нестанак бивше Југославије у светлу међународног права (осврт на књигу Peter Radan-a, The Break-up of Yugoslavia and International Law)*, Нова српска политичка мисао, Vol. IX, no. 1-4, 2004, str. 311-320.
26. *Приказ књиге Roger B. Dwornik, Limits (The Role of the Law in Bioethical Decision Making)*, Анали Правног факултета, бр. 1, 2005, стр. 216-222.
27. *О „клаузули о повлачењу“ Европског устава*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, Књ. 65, бр. 7-8, јул-август 2005, стр. 397-401.
28. *Политичка корупција: појам, узроци и типологија, с посебним освртом на посткомунистичке земље*, у Добривоје Радовановић, Александра Булатовић (ур.), *Корупција*, Центар за менаџмент и Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2005, стр. 405-427.
29. *Србија у огледалу: политичка корупција на почетку 21. века*, у Добривоје Радовановић, Александра Булатовић (ур.), *Корупција*, Центар за менаџмент и Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2005, стр. 479-500.
30. *Парламентарно представљање мањина и природа посланичког мандата*, у Јовица Тркуља (ур.), *Држава и транзиција*, Скупштина општине Кикинда и Народна библиотека Јован Поповић, Кикинда, 2005, стр. 72-86.

31. *Предговор – Игњатијеф и култура људских права у Србији*, у Мајкл Игњатијеф, *Људска права као политика и идолопоклонство* (превели Миодраг и Вања Јовановић), Сл. Гласник, Београд, 2006, стр. 7-13.
32. *Мањинска права и друштвено јединство*, у Вукашин Павловић (ур.), *Политичке институције и демократија*, изд. Факултет политичких наука, Београд, 2006, стр. 135-161.
33. *Демократска консолидација и политичка корупција – случај Србије*, у Горан Илић (ур.), *Корупција – Основни појмови и механизми за борбу*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2007, стр. 29-44.
34. *Мањине и уставна дефиниција Србије*, у Војислав Становчић (ур.), *Положај националних мањина у Србији*, САНУ, Београд, 2007, стр. 283-298.
35. *Безбедност и приватност*, Ревизија за безбедност, Vol. 2, Бр. 4, 2008, стр. 5-18.

В Објављени радови (чланци, поглавља, прикази) у међународним публикацијама

1. *Between Constitutional Change and Secession – The Case of Serbia and Montenegro*, Journal of East European Law, Vol. 8, No. 1, 2002, pp. 85-102.
2. *Federal Republic of Yugoslavia – Multiethnic Challenges*, Institute for Federalism, Fribourg, Switzerland, 2002, pp. 12.
3. *National Self-determination as a Legitimate Way Towards European Union*, International Journal on Minority and Group Rights, Vol. 9, No. 1, 2002, pp. 71-79.
4. *Territorial Autonomy in Eastern Europe – Legacies of the Past*, Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, Special Focus, Issue 4/2002, доступно на [http://www.ecmi.de/jemie/download/Focus4-2002/Jovanovic Kymlicka.pdf](http://www.ecmi.de/jemie/download/Focus4-2002/Jovanovic%20Kymlicka.pdf)
5. *On Obstacles to Building a Culture of Human Rights in the South East Europe Region*, Human Rights Tribune, Vol. 9, No. 3, Spring 2002, pp. 11-13.
6. *International and Regional Action with Regard to Conflicts in Multicultural Societies* (with S. Bindebir, M. Handshin and C. E. Rieck), in Ursula Abderhalden and Raoul Blindenbacher (eds.), *Future Challenges for Federalism in a Changing World – Learning From Each Other – The Youth's Perspective*, International Conference on Federalism 2002, St. Gallen, 2003, pp. 180-202.
7. *Serbia and Montenegro: Enhancing Constitutionalism through Constitutional Judiciary?* In Ralf Alleweldt et. Al. (eds.), *Human Rights and the Rule of Law*, Zakamyzca, Krakow, 2004, pp. 63-84.
8. *Recognizing Minority Identities through Collective Rights*, Human Rights Quarterly, Vol. 27, No. 2, May 2005, pp. 625-651.
9. *Serbia: From Ethic Nationhood to Multicultural Citizenship*, in Linas Eriksonas and Leos Müller (eds.), *Statehood Before and Beyond Ethnicity – Minor States in Northern and Eastern Europe, 1600-2000*, Brussels: P.I.E. – Peter Lang Publishers, 2005, 319-339.
10. *Linguistic Legitimacy for a Majority in Multicultural Society: The Case of the Serbian Cyrillic Alphabet*, Indian Journal of Federal Studies, Vol. 7, No. 1, 2006, pp. 1-11.

III Објављени радови од избора у звање ванредног професора

A Објављене књиге (самостално)

1. *Collective Rights – A Legal Theory*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.

B Објављене књиге (коауторски)

1. са Dragica Vujadinović, Rodoljub Etinski, *Democracy and Human Rights in the European Union*, Maribor and Belgrade, 2009, (pp. 23-93, 361-381).

B Објављене књиге (приређивач)

1. *Колективна права и позитивна дискриминација у уставноправном систему Републике Србије*, Службени гласник и Правни факултет, Београд, 2008.
2. са Kristin Henrard (eds.), *Sovereignty and Diversity*, Eleven, Utrecht, 2008.
3. са Ivanom Krstić (eds.), *Human Rights Today – 60 Years of the Universal Declaration*, Eleven, Utrecht, 2010.

Г Објављени радови (чланци, поглавља, прикази) у домаћим публикацијама

1. *Постоје ли колективна права (I део)*, Анали Правног факултета, Vol. LVI, Бр. 1, 2008, стр. 89-107.
2. *Постоје ли колективна права? (II део)*, Анали Правног факултета, Vol. LVI, Бр. 2, 2008, стр. 25-46.
3. *Устав и сецесионистички сукоб*, Вукашин Павловић (ур.), *Савремена држава*, Београд, 2008, стр.
4. *Шта је мерило позитивности права?*, Правни живот, Том 6, 2009, стр.
5. *Друштвени идентитет и правни субјективитет – колективитети као субјекти права?*, Етноантрополошки проблеми, Vol. 4, Бр. 3, 2009, стр. 225-239.
6. *Људска права у XXI веку: између кризе и новог почетка*, Анали Правног факултета, Vol. LVII, Бр. 4, 2009, стр. 3-13.
7. *Колективна права и позитивна дискриминација – концептуална разјашњења*, у Миодраг Јовановић (ур.), *Колективна права и позитивна дискриминација у уставноправном систему Републике Србије*, Службени гласник и Правни факултет, Београд, 2009, стр. 11-24.
8. *Демократија без државе? Случај Европске Уније*, у Милан Подунавац (ур.), *Демократија и држава*, Сл. Гласник и ФПН, Београд, 2010, стр. 459-475.
9. *Правна теорија и антропологија – о неким дисциплинарним тачкама додира*, Антропологија, Vol. 11, св. 3, 2022, стр. 33-50.
10. *О уставном идентитету – случај Србије*, у Милан Подунавац (ур.), *Устав и демократија у процесу трансформације*, изд. ФПН, Београд, 2011, стр. 9-30.

Д Објављени радови (чланци, поглавља, прикази) у међународним публикацијама

1. *Final Status for Kosovo – Should We Really Be Petrified With the 'Partition Option'*, in Miodrag Jovanović and Kristin Henrard (eds.), *Sovereignty and Diversity*, Eleven, Utrecht, 2008, pp. 157-179.
2. *Consensual Secession of Montenegro – Towards a Good Practice*, in Aleksandar Pavković and Peter Radan (eds.), *On the Way to Statehood: Secession and Globalization*, Ashgate, Aldershot, 2008, pp. 133-148.
3. *EU and the Recognition of Kosovo – A Brief Look Through the Legitimacy Lenses*, Annals of the Faculty of Law in Belgrade (International Edition), Vol. 3, 2008, pp. 72-84.
4. *Buchbesprechung* (Susanne Boshammer, *Gruppen, Rechte, Gerechtigkeit – Die moralische Begründung der Rechte von Minderheiten*, Walter de Gruyter, Berlin – New York, 2003), Annals of the Faculty of Law in Belgrade (International Edition), Vol. 3, 2008, pp. 266-269.
5. *How Important is Language Policy as a Conflict-Resolution Tool? The Cases of India and Serbia* (with Anshu Srivastava), in Paul Morton and Rupak Chattopadhyay (eds.), *Policy Issues in Federalism – International Perspectives*, Forum of Federations, Viva Books, New Delhi, 2008, pp. 30-50.
6. *Can Constitution Be of Use in Solving Secessionist Conflicts?*, Journal of International Law and International Relations, Vol. 5, No. 2, 2009, pp. 59-89.
7. *Are There Universal Collective Rights?*, Human Rights Review, Vol. 11, No. 1, 2010, pp. 17-44.
8. *Human Rights in the 21st Century: Between Crisis and a New Beginning* (with Ivana Krstić), in Miodrag Jovanović and Ivana Krstić (eds.), *Human Rights Today – 60 Years of the Universal Declaration*, Eleven, Utrecht, 2010, pp. 3-17.
9. *Democracy without State? The Case of the European Union*, Milan Podunavac (ed.), *State and Democracy*, Službeni glasnik, FPN, Belgrade, 2011, pp. 538-557.
10. *Is Kosovo and Metohija Indeed a 'Unique Case'?*, in James Summers (ed.), *Kosovo: A Precedent? The Declaration of Independence, the Advisory Opinion and Implications for Statehood, Self-Determination and Minority Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, Boston, 2011, pp. 345-374.
11. *To Constitutionalize or Not? Secession as Materiae Constitutionis*, in Aleksandar Pavković and Peter Radan, *The Ashgate Research Companion to Secession*, Ashgate, Aldershot, 2011, pp. 345-364.
12. *Collective Rights – A Case Study of Interdisciplinary Approach in Jurisprudence*, Archiv für Rechts und Sozialphilosophie, Spezial Beiheft, 2012, pp. 111-127.
13. *'Constitutionalism and Collective Rights: The Question of Conceptual Compatibility'*, in Violeta Beširević (ed.), *Public Law in Serbia – Twenty Years After (European Public Law Series)*, Esperia Publications Ltd, London, May 2012, pp. 167-183.

14. 'After the ICJ's Advisory Opinion on Kosovo: The Future of Self-Determination Conflicts', *Annals of the Faculty of Law in Belgrade* (International Edition), 2012 (у штампани).

Ђ Прихваћено за објављивање у 2012.

- *Косово и Метохија – четири правно-политичка есеја (са уводним словом Томаса Флајнера и Тибора Варадија)*, Службени гласник, Београд, октобар 2012.
- with Bojan Spaic (eds.), *Jurisprudence and Political Philosophy in the 21st Century: Reassessing Legacies*, Peter Lang, Frankfurt, July 2012.
- with Ђорђе Павићевић (eds.), *Crisis and Quality of Democracy in South East European States*, Eleven Publishing International, Utrecht, July 2012.
- 'Legal Validity and Human Dignity: On Radbruch's Formula', *Archiv fur Rechts-und Sozialphilosophie - Beihefte*, June 2012, pp. 176-199.
- 'Нови Уставни идентитет Србије', у Танасије Маринковић (ур.), *Устав Републике Србије од 2006. – критички осврт*, Службени гласник и Српско удружење за уставно право, Београд, јун 2012.

IV Остало

- Уредник је издања *Сто шездесет пет година Правног факултета Универзитета у Београду*, Правни факултет, Београд, 2006.
- Био је члан уређивачког одбора који је припремио објављивање *Изабраних списа Миодрага Јовановића*, Службени гласник, Београд, 2006.
- Са Вањом Јовановић превео је књиге: Мајкл Игњатијеф, *Људска права као политика и идолопоклонство*, Службени гласник, Београд, 2006. и Александар Павковић и Петар Радан, *Теорија и пракса отцепљења*, Службени гласник, Београд, 2008.

V Стручно усавршавање

- Од 15. јула до 15. септембра 2005. године, као гостујући истраживач на Институту за федерализам (Фрибур, Швајцарска), где је обавио истраживање на тему *The Role of Federalism in Transition Countries of Eastern Europe*.
- Од 15. марта до 15. септембра 2007. године и од 10. јула до 25. августа 2010. године боравио је, као корисник пост-докторске стипендије Хумболт фондације, на Правном факултету Универзитета у Хајделбергу и Макс Планк Институту за стварно јавно и међународно право, где је обавио истраживање на тему *Legal Theory of Collective Rights*.

VI Учешће на научним скуповима од избора у звање ванредног професора

1. Конференција *Interdisziplinarität in den Rechtswissenschaften – Innen – und Außenperspektiven*, која је од 15 до 17 априла 2009. организована на Zentrum für interdisziplinairtät, Bielefeld, где је изложио рад *Zur konzeptualisierung der Kollektivrechte – philosophische und soziologische Probleme (Conceptualizing Collective Rights – Philosophical and Sociological Issues)*.
2. 24th IVR Congress, који је од 14. до 20. септембра 2009. одржан у Пекингу, представио је рад *Legal Validity and Human Dignity – On the Relevance of Radbruch's Formula*
3. Семинар *Authority of Constitution*, који је у организацији Српског удружења за правну и социјалну филозофију одржан на Правном факултету 21. марта 2010, на којем је представио рад *On the Authority of the EU Law*.
4. *Second Central East European Forum of Young Legal, Political and Social Theorists*, одржан на Правном факултету Петер Пазмањи Универзитета у Будимпешти, од 21. до 22. маја 2011, на којем је изложио рад *'Natural Necessity', Moral Objectivism, and 'The Separation Thesis'*.
5. У оквиру пројекта *Constitutional Decentralisation in Europe: Problem or Solution?*, 14. маја 2010. је на Правном факултету Универзитета у Кардифу одржан семинар, на којем је представио рад *Constitutionalism and Collective Rights: The Question of Conceptual Compatibility*.
6. Од 4. до 5. јуна 2010. је у Доналд Гордон Центру, Универзитета Квинс у Кингстону (Онтарио, Канада) одржан семинар на тему *Territorial Rights*, на којем је представио рад *Jura Model: A Just Distribution of Territorial Claims?*
7. *Third Central East European Forum of Young Legal, Political and Social Theorists*, одржан на Правном факултету у Београду, од 25. до 26. марта 2011, на којем је одржао Уводно слово.
8. *Annual Conference of the Association for the Study of Nationalities*, одржана на Колумбија Универзитету, Њујорк, од 14. до 16. априла 2011, на којем је представио рад *After the International Court of Justice's Advisory Opinion on Kosovo: The Future of Self-Determination Conflicts*
9. Семинар *The Many Faces of Citizenship*, који је од 1. до 4. јуна одржан на Охриду, на којем је имао излагање на тему *What It Means to be a Citizen?*
10. Конференција *Multi-level Governance in the Wider Europe: Taking 'Governance' Seriously*, која је од 7. до 8. јула одржана на Правном факултету Универзитета у Кардифу, на којој је представио рад *Minority Territorial Autonomy in Eastern Europe – A Closed Chapter?*
11. XXV IVR Congress, која је од 15. до 20. августа одржана на Гете Универзитету у Франкфурту, на којој је изложио рад *Do Theories of Law and State Need Anthropology?*

12. Конференција *Implementation of the Right of Peoples to Self-determination – Avoiding Conflict*, коју је од 18. до 19. новембра организовао Београдски центар за људска права, на којој је представио рад *The Future of the Right to Self-Determination after the Kosovo Advisory Opinion*.
13. На округлом столу Међународног удружења за уставно право (IACL), под називом *Key developments in constitutionalism and constitutional law: 1981 — 2011*, које су од 4. до 5. маја 2012. године организовали Српско удружење за уставно право и Уставни суд Србије, ко-предавао је са проф. Мишелом Розенфелдом уводном сесијом *Constitutional Democracy Challenged by Globalisation and Multiculturalism*.

VII Наставне активности

Од избора у звање асистента-приправника па до данас учествује у извођењу вежби на предмету Увод у право. Од избора у звање доцента, изводи и наставу и испите из истог предмета.

На трећој години студија држи наставу из опционог предмета Мањинска права.

На правно-теоријском смеру последипломских студија изводио је курс *Правна теорија колективних права*, а од 2011. *Теорије о субјективним правима*.

Учествује у извођењу наставе на специјалистичким студијама *Тероризам, организовани криминалитет и корупција* (предавање на тему *Демократска консолидација и политичка корупција*).

Од 2008/09. изводи наставу на курсу *Introduction into the Political System of the EU*, у оквиру програма Master in European Integratin.

Од 2008/09. изводи наставу и испите из Методологије на докторским студијама Правног факултета.

Од јесени 2012. године ће предавати курс *Philosophy of Law* на мастер студијама Универзитета Хуманитас у Сосновјецу, Пољска.

VIII Приказ и оцена објављених радова

A Чему две књиге о истом предмету?

Како је монографија *Collective Rights. A Legal Theory* кључан услов за стицање звања редовног професора, поставља се питање њене сличности или разлике у односу на докторску тезу под практично истим насловом – *Колективна права у мултикултурним заједницама*. У начелу, постоје бар четири могућности њихових сличности или разлика:

1. да је потоња књига само превод на енглески језик докторске тезе под мање-више истоветним насловом;
2. да је потоња књига само прерада целе или већег и важнијег дела докторске тезе;

3. да су у докторској тези само назначени одговарајући проблеми правне теорије, а да су они развијени и решени у потоњој књизи на енглеском језику;

4. да је монографија *Collective Rights. A Legal Theory* потпуно нова књига коју са ранијом докторском тезом једино повезује сличност у наслову.

После пажљивог поређења и подробних анализа утврдили смо да је посреди друга могућност, **прерада већег и важнијег дела докторске тезе без икаквих новина ни у теоријском приступу, ни у теоријском извођењу и интерпретацијама, нити у постигнутим резултатима**, што ћемо у даљем излагању показати и доказати.

Докторска теза у компјутерском слогу има три веће целине. Њен први део је посвећен одређењу мултикултурног друштва (стр. 5-97); у другом и средишњем делу под насловом „Постоје ли колективна права?“ (стр. 98-223) разматра се утемељење колективних права, после којег логички следи и одељак „Ка мултикултурној правди“ (стр. 224-310), док трећи део, који је унеколико био исувишан, представља *case study* под насловом „Србија као мултикултурна заједница“ (стр. 311-358), што је било уставно-правно, а не теоријско-правно питање. Нова књига под насловом *Collective Rights. A Legal Theory*, највећма представља прераду средишњег дела докторске тезе. Велику сличност без неких суштинских разлика показаћемо најпре поређењем одговарајућих делова докторске тезе и потоње књиге на енглеском. За ту сврху одабрали смо, **примера ради**, десет мање помињаних и цитираних аутора, тако да се упоредо наводе краћи делови из докторске тезе и потоње књиге, с тим да су ови други наведени на енглеском језику да нам се не би пребацило да наш превод није поуздан и веродостојан. То су следећи аутори:

1. Yeal Tamir

У тексту *Против колективних права*, Јил Тамир каже да присталице концепта колективних права у дебати о овом питању увек могу прибећи позивању на међународно-правне документе „у којима су права народа призната“. Међутим, додаје она, „ови документи су осведочено двосмислени, како у свом одређењу носилаца права, тако и у одређењу права која се њима могу приписати“. Стога се у поменутој расправи Тамир опредељује за приступ који се не темељи на овим документима, већ на „независно оправдању“ (*independent justification*) сопствених ставова. Закључак до којег долази јесте да, иако колективитети не могу бити носиоци права, то не значи да држава не треба да усвоји „институционалне аранжмане“ који би заштитили чланове група које немају никакву друштвену моћ (*disempowered groups*). По њеном мишљењу, тај језик је могуће остварити без усвајања „језика колективних права“ (стр. 145).

In an article dismissing the case for collective rights, Tamir notes that those from the opposite camp very often „turn to international legal documents in which the rights of peoples are recognized“. However, she contends that „these documents are notoriously ambiguous both in their definition of rights bearers and in the definition of rights that could be attributed to them“, Hence, Tamir choses not to base her arguments on these documents, „but to seek an independent justification“, which eventually leads her to reject the collective-rights concept (стр. 44).

2. Yeal Tamir and Michael Ignatieff

У својој расправи о колективним правима, Тамир на једном месту изјављује: „Што се више неко упознаје са актуелним случајевима, то више долази до закључка да категорија колективних права која не шкоде појединачним припадницима, јесте (из свих практичних разлога) једна празна категорија.“ Нису, ипак, сви склони тако радикалним закључцима. Игњатиеф, рецимо, подсећа на језичка права, па каже: „Право да говориш језик који си изабрао неће много значити ако је језик изумро. Из тог разлога, групна права су потребна да би се заштитила индивидуална права.“ Међутим, и он упозорава, „крајња сврха и правдање групних права нису у заштити групе као такве, већ у заштити појединаца који је чине“. То посебно треба имати на уму када се зна да се „индивидуални и групни интереси неизбежно сукобљавају“.

Tamir notices even more straightforwardly, „the more one consults actual case studies the more one comes to the conclusion that the category of collective rights which are not harmless to individual members is (for all practical purposes) an empty one“. Nevertheless, not everyone is included to draw such radical conclusions. Ignatieff, for instance, takes the positive example of collective language rights. He says: „The right to speak a language of your choice will not mean much if the language has died out. For this reasons, group rights are needed to protect individual rights.“ Nevertheless, he warns that „the ultimate purpose and justification of group rights is not in the protection of the group as such but the protection of individuals who compose it.“ One should keep this in mind, especially in light of the fact that „individual and group interests inevitably conflict“ (стр. 140-141).

3. Patrick Thornberry

Торнбери ову одредбу сагледава у светлу појма „постојања“ (*existence*), који за колективитете, по његовом мишљењу, има посебно значење. Иако колективитет превасходно живи кроз индивидуалне животе својих чланова, постоји и други, једнако значајан, сегмент тога постојања – „преко заједничке свести својих чланова, испољене можда преко језика, културе, или религије, преко заједничког осећања повести, заједничке судбине. Без овога 'постојања' могуће је рећи да појединци живе али не и као група.“ На сличан начин је, примера ради, устројен и Смитов концепт „етничког опстанка“ (*ethnic survival*). Он уједињује демографску репродукцију са културним обрасцима. Превага се даје овим потоњим, јер када се говори о капацитету за опстајање етничких елемената, онда се ови „не састоје толико од физичке популације колико од њихових ставова, осећања и опажања пошто су они шифровани у митовима, симболима, сећањима и вредностима – укратко, у њиховим колективним традицијама и културним формама“ (стр. 153-154).

Hence, Thornberry emphasized that besides living through the, individual lives of its members, collectives exist in yet another, equally important, aspect - „through the shared consciousness of its members, manifested perhaps through language, culture, or religion, a shared sense of history, a common destiny“. He argues that „[w]ithout this „existence“ it is possible to say that individuals live but the group does not“. In conceptualizing the „ethnic survival“, Anthony Smith also gives preferences to „cultural forms“ over „demographic reproduction“, in so far as „the survival capacity“ of a group

largely depends on the preservation for populations' attitudes, memories and values – in short, their collective traditions and cultural forms“ (стр. 50).

4. Janos Kis

Киш као да даје одговор на ово питање: „ако не постоји нико ко за себе очекује *корист* (курзив, М.Ј.) од опстанка заједнице, онда нисмо у могућности да разумно кажемо да постоје интереси за очување заједнице“ (стр. 157).

Kis explicitly states: „We can say that a community has an interest in its preservation and the flourishing of its culture if it is also possible to say that the individuals making up the community have an interest in the preservation of their community and the flourishing of its culture.“ In other words, „[i]f there is no one who expects a benefit *for herself* from the existence of the community, then we cannot reasonably say that there are interests in the preservation of the community“ (стр. 51).

5. Peter Jones

Џоунс уочава још један проблематичан аспект Разовом концепта колективних права, заснованих на вредносном индивидуализму. Он сматра да се на основу општих поставки поменуте теорије не може извести закључак у погледу могућих титулара колективних права. Тачније, „према овом схватању групних права, групе које поседују права могу бити скуп појединаца које не повезује ништа више осим интереса у погледу одређеног питања“. Ако се има у виду околност да Раз, у тексту са Маргалитом, настоји да потенцијалне колективитете-титуларе права на самоопредељење утврди управо на основу обележја која би била релевантна за оправдање тога права, онда најмање што се може рећи за покушаје овог аутора да утемељи колективна права јесте да су противречни и недоследни (стр. 191-192).

Фуснота бр. 300:

Он наводи пример бициклиста у граду у којем не постоји изграђена бициклистичка стаза. Сваки од њих појединачно може имати интерес да таква стаза буде направљена, али то према Разовој теорији неће бити довољно да се на страни града заснује дужност на такво чињење. Међутим, интерес свих бициклиста заједно може бити довољан за стварање дужности, па бисмо у том случају могли рећи да „бициклисти колективно поседују право – групно право – на изградњу бициклистичке стазе“ (стр. 192).

Jones's criticism is grounded in the idea that it is necessary to clear up the dilemma about the right-holding capacity of groups. Consequently, „the critical matter“ of his discussions concerns „the locus of moral standing“; that is, he asks whether moral standing can be extended to certain groups in the same way as we ascribe it to individuals in the capacity of right-holders. Jones believes that the answer is in the affirmative, and that is what he considers to be a dividing line between his and Raz's concepts of group rights. In order to highlight the difference, he qualifies his conception of group rights as „corporate“, while Raz's as „collectivist“. What is the problem with Raz's conception? In short, „it does not require us to give a moral standing to the group that is separate from the moral standing of each of its individual members“. Even though Raz holds that a collective right is held by the group, „the interests that make the case for the right are the separate, yet identical, interests of the group's members“ (стр. 101).

... Take the example of cyclists who have an interest in building cycleways. Each of them may have such an interest, but the interest of any single cyclist will not be enough to create a duty for the city to construct the cycleway. Only the shared interest of all cyclists may well suffice, in which case it is possible to say that the cyclists have a group right to a cycleway. Only the shared interest of all cyclists have a group right to a cycleway. Nothing substantially would change if we substituted „a group as thinly identified as cyclists“ with a cultural minority (стр. 102).

6. Tibor Varady

Али, ако влада укида раније установљено право језичке мањине да се локалним властима обраћа и добија одговор на матерњем језику или да топоними буду исписани и на језику мањине или да личне карте буду двојезичне, онда она закида *колективна* права која је мањина раније већ остварила (стр. 196).

In analysing the latest Balkan ethno-national conflicts, Varady comes to the same conclusion: „It is abundantly clear that the targeted victims are precisely the minority groups, rather than citizens as individuals“. Simply enough, „[t]he denial of bilingual road signs, place names, and minority schools can hardly be conceived as anything but an attitude and a gesture towards a group; it would be quite difficult to structure opposition against such denial on the basis of individual rights“ (стр. 119).

7. Brian Berry

Фуснота бр. 318:

На пример, енглески кривични закон из 1988. године (*Criminal Justice Act*) прописује да се оптужени може бранити доказивањем да је одређени предмет поседовао са собом на јавном месту „из верских разлога“.

Ова одредба је уведена да би Сикима било дозвољено да на јавним местима носе своје традиционалне бодеже, кирпане. Слична ствар је учињена и са одредбом о обавезном ношењу моторциклистичких или грађевинских кацага. Судови су турбане, које Сики носе на глави, тумачили као подесну замену за прописане кацаге. Коментаришући ове случајеве, Бери резонује на сличан начин као и Бојбек. Он каже да је „тривијално тачно“ рећи да се ови изузеци односе на „све Сике и само на њих“. Али, закључује Бери, „то је групно право само у том неинтересантном погледу у којем се за свако правило (нпр. бесплатан улазак у музеје за студенте и пензионере) може рећи да је групно право за све оне који су њиме покривени: Сики изузеће уживају индивидуално, као што то чине и појединачни студенти и пензионери“ (стр. 198).

Is the aforementioned statement sustainable? Are „national minorities“ in any way different from a common subset of individuals, such as professors or construction workers, who are singled out for some distinctive legal treatment from the rest of citizens of the same jurisdiction? Brian Berry, for instance, would deny that they are. After analysing certain legal provisions of the English law that exempt Sikhs from general rules, he concludes that this case can be described as one of group rights „only in the uninteresting sense in which any rule (e.g. free entry to museums for students and pensioners) may be said to be a group right for all those covered by it“ (стр. 119-120).

8. Thomas Pogge

На крају овог прегледа различитих мишљења треба поменути и становиште Т. Погеа (Thomas Pogge), који сматра да при одлучивању о томе ко може бити носилац колективних права, ниједном типу групе не сме бити дата предност у односу на неки други. Овај принцип има посебан значај с обзиром на честу фаворизацију етничких група. Поге, такође, полази од три врсте групних права: *групних права у ужем смислу*, које поседује група као таква (нпр. сви грађани Орегона имају активно право да делегирају два представника за амерички Сенат); *групно-специфичних права*, које поседују само чланови одређене групе, али не и сви остали (нпр. Сики имају активно право да возе моторцикл без заштитне кациге); и *групно-статистичких права*, која штите или побољшавају положај чланова групе (нпр. одређени број места у парламенту се гарантује припадницима одређене националне мањине). Он се усредсређује на прве две врсте групних права, напомињући да, упркос увреженим схватањима, западна друштва не само да познају групна права, већ она представљају „стандардну либералну вредност“. Ова права проистичу, најпре, из индивидуалних права на удруживање и права на уговарање, а јављају се и у облику права на политичко представљање (стр. 169).

Pogge introduces an even more complex division of „group rights“. First, there are „group rights proper“, which are „rights that a group has as a group (and, if active, exercises as a group through its group-specific decision mechanism)“. Such would be „an active right“ of Oregonians to „collectively... delegate two appropriate persons to the U.S. Senate“. Second, there are „group-specific rights“, which are held „only by members of a certain group rather than by all“. For example, „Oregonians (but not all others) have the active right to ride a bike without a helmet“. Finally, there are „group-statistical rights“, which concern „rights that protect or enhance the aggregate status of the members of a group“, such as „when some parliamentary seats are set aside for members of a national minority, or when a certain minimum representation is guaranteed for persons of a certain colour or gender in university admissions“ (стр. 121-122).

There is a final point to be discussed here. It concerns another conceptual imprecision of Pogge's distinction between various types of what he considers to be „group rights“. He takes as examples of „group-statistical rights“ the practice of reserved parliamentary seats for national minorities and the quota system of admission to universities, established for certain groups, such as racial groups (стр. 132).

9. Michael Hartney

Закључак који се на основу свега реченог може извести јесте да на полу политичке филозофије која себе сматра либералном, и они који се противе идеји да колективитети могу бити титулари права (Тамир и Хартни), као и они који признају такву могућност (Киш, Димитријевић, Маргалит и Раз) једнако одбацују „онтолошки индивидуализам“, који каже да је свака друштвена група сводљива на појединце који је чине, али усвајају „вредносни индивидуализам“ (*value-individualism*), који каже да не постоји изворни морални значај групе, већ он зависи од њеног доприноса добробити индивидуалних припадника. И Хартни и Киш то своје опредељење поткрепљују тврдњом да би оригинални интереси колективитета водили логичкој могућности да се они сукобе са интересима већине индивидуалних припадника

групе. Хартни се пита: „Има ли икаквог смисла казати да група као таква има интерес да опстане и развија се, чак иако би било *боље* (курзив, М.Ј.) за већину њених припадника да група престане да постоји“ (стр. 156-157).

With the possible exception of radical libertarians, most liberals do not deny the existence of various collective entities and their importance for the life of individuals. What they endorse instead is the standpoint of *value individualism*, which assumes that „the lives of individual human beings have ultimate value, and collective entities derive their value from their contribution to the lives of individual human beings“. In Hartney's explanation, value judgements are dependent upon the moral value of goals to be achieved, and the ultimate referential moral value is the well-being of individual human beings. Consequently, „the community has no value other than its contributions to successful lives of its members“ (стр. 46).

10. Charles Taylor

Насупрот њима, постоје и аутори, попут Тејлора, који сматрају да је култура добро за себе, које се не може свести на мањи или већи број индивидуалних добара и да је стога „несводљиво друштвено добро“ (*irreducible social good*). Тејлор наводи два могућа начина да добро препознамо као несводљиво друштвено. Један начин је да кажемо да за нас као појединце постоје извесне ствари које нам причињавају задовољство, извесна искуства нас испуњавају, а извесне исходе вреднујемо као позитивне. Али ове ствари су такве каквим их ми доживљавамо, добре, позитивне, испуњавајуће, само зато што такво значење имају у одређеној култури. Култура је оно што ова добра чини могућим. Отуда, „ако желим да максимализујем ова добра, ја онда морам да желим да сачувам и ојачам ову културу“. Сама култура као добро, или још прецизније као „locus за нека добра“, није индивидуална по своје карактеру. Култура, наставља Тејлор, није, пак, ни прост инструмент индивидуалних добара – „Она не може бити одвојена од њих као њихов пуки контингентни услов, нешто без чега би у принципу она (индивидуална добра, М.Ј.) могла да постоје.“ Други начин да установимо несводљива друштвена добра јесте да претходно направимо разлику између онога што је „конвергентно“ и онога што је „истински опште“ (*genuinely common*). Конвергентна ствар је она која има исто значење за један велики број људи, али значење као такво није међу њима признато у јавној сфери. Ствар је, пак, општа „када постоји не само за мене и за тебе, већ за нас, и као таква је призната... Општа схватања су неразложива (*undecomposable*)“ (стр. 139).

Тејлор се овим законодавним мерама позабавио и на другом месту у свом надалеко познатом спису *Политика признања*. Он ту развија своју поставку о несводљивим социјалним добрима и као таква разматра националне заједнице и њихове културе (стр. 140).

In that respect, Taylor's concept of „socially irreducible goods“ seems to be better suited for the discussion about collective rights. Taylor argues that there are two ways to identify goods as socially irreducible. In the first sense, a certain type of goods, like culture, is not a sheer instrument of individual goods but their locus – „It can't be distinguished from them as their merely contingent condition, something they could in principle exist

without.“ Therefore, it is hard to deny to such a good its intrinsic value. In the second sense, „it is essential to its being a good that its goodness be the object of a common understanding“. Common understanding should be distinguished from the convergent one. Whereas „[c]ommon understandings are undecomposable“ (стр. 93).

In liberal-democratic societies that are generally more open towards the „politics of recognition“ (Taylor), the question as to which individual rights should never be revoked for the sake of recognition of certain collective rights comes more strongly to the fore (стр. 149).

Да смо којим случајем издвојили ауторе који се учестало помињу, наводе и цитирају, могли бисмо навести **десетине и десетине упоредних одломака** из докторске дисертације и потоње књиге, али нам се чинило да би то било сувишно и за сам реферат о кандидату за избор неуобичајено. Па како је реч о **двема књигама о истом предмету – колективним правима**, поставља се питање у чему су разлике. Прва је у учесталости помињања и цитирања истих аутора, што показује следећа табела:

Аутор	Број помињања и цитирања у докторској дисертацији	Број помињања и цитирања у <i>Collective Rights</i>
Brian Berry	19	2
Michael Walzer	11	3
Patrick Thornberry	15	10
Claus Offe	10	1
Michael Ignatieff	7	4
Yeal Tamir	16	6
Janos Kis	21	4
Charles Taylor	21	3
Peter Jones	8	14
Michael Harthney	1	6
Thomas Pogge	2	1
Yoram Dinstein	1	9
Jakov Levy	15	1
Tibor Varady	8	2
Vernon Van Dyke	6	3
Antonio Cassese	12	7
Thomas Fleiner	7	1
Thomas Fleiner and Lidija R. Basta Fleiner	0	1
Lidija R. Basta Fleiner	3	1
Thomas Franck	4	9

Већина ових аутора се чешће помиње у докторској тези, док се само тројица учесталије помињу и цитирају у потоњој књизи *Collective Rights*. Разлог ове несразмере је пре свега у томе што је Миодраг Јовановић, по прилици, да би показао своју акрибију, увео нове ауторе, нарочито оне који су своје радове објављивали

после 2002. године, а да му баш није пошло за руком, што ћемо касније показати, да захваљујући томе изведе и неку нову идеју, да ново тумачење или се приближи осмишљавању неке нове теорије колективних права или новом поимању правног субјективитета скупина које *као такве* тим правима располажу.

Оно што је, међутим, учинио у потоњој књизи је промена методолошког приступа. У докторској тези он је најпре настојао да покаже у каквом се друштвеном контексту појављују колективна права, што је, по нашем суду, било и логично и похвално, па је стога цео први део посветио мултикултурним заједницама. Отуда се Вил Кимлика (Will Kymlica), који је највећи ауторитет у тој области, помиње и цитира чак 142 пута. У својој потоњој књизи он је одустао од тога, па уопште не разматра мултикултурне заједнице, што је довело до тога да се у тој књизи Вил Кимлика помиње и цитира само 13 пута. И обрнуто, док се у докторској тези Јозеф Раз (Joseph Raz) помиње само четири пута, у потоњој књизи се помиње и цитира чак 98 пута. Поставља се одмах питање који су разлози ове несразмере.

Да је којим случајем и у другој књизи о истом предмету задржао исту структуру рада, Миодраг Јовановић би вероватно био изложен приговору да није довољно самосталан, пошто се превише угледа на Вил Кимлику. Зато је одлучио да се у другој књизи искључиво бави *правним* утемељењем колективних права, а да појмове тих права и правног субјективитета скупина које таквим правима располажу разматра у оквирима највећих правних теорија XX века. У склопу таквог приступа своје разматрање започиње критиком Ханса Келзена, можда највећег правног мислиоца XX века, да би показао да Келзен чак није био у стању да на ваљан начин дефинише ни појам правног лица, а камоли појам субјекта који располаже колективним правима. Јер, по Келзену, правно лице је „simply a personifying expression for the unity of a bundle of legal obligations and legal rights, that is, the unity of complex of norms“. Изгледа да је Миодраг Јовановић сметнуо с ума да у овом исказу Келзен само говори о *персонификацији* као начину на који се конституише правно лице, али да при том није имао на уму групу физичких лица, него скуп узајамно повезаних норми, који уређује више појединаца који ту групу чине. Отуда „правно лице... није ништа друго до персонификација једног поретка који регулише понашање више појединаца, тако рећи – заједничка тачка урачунавања за све људске акте који су одређени поретком“ (*Општа теорија права и државе*, Београд, Архив за правне и друштвене науке, 1951, стр. 106).

Иначе, Келзен је дао мање-више прихватљиву дефиницију правног лица када је рекао да је друштво (корпорација), као типично правно лице, „група људи коју право сматра као целину, на име, као лице које има права и обавезе који се разликују од права и обавеза појединаца који га састављају“ (*op. cit.*, стр. 103-104). Миодрагу Јовановићу је та дефиниција наравно била позната, јер се налази у *Уводу у право II* по којем је годинама испитивао студенте. Али, да је навео ову дефиницију не би могао да закључи: „This all demonstrates that it would be extremely difficult, fully to conceptualize 'collective rights' with Kelsen's methodological apparatus“ (стр. 26). Насупрот томе, по аналогiji с Келзеновом дефиницијом правног лица, могло би се рећи да је субјект колективних права група лица истих својстава (културно-историјских, језичких или верских), коју право као целину сматра титуларем колективних права и обавеза, који се разликују од права и обавеза појединаца који

такву групу чине. И да је кренуо тим путем, који је био логичан, Миодраг Јовановић би сигурно закључио: This all demonstrates that it would be extremely easy, fully to conceptualize „collective right“ with Kelsen’s methodological apparatus.

Још веће недоумице изазива Јовановићево опсежно критичко разматрање аналитичке теорије Херберта Харта, која је настала под великим утицајем савремене филозофије језика. Већ сам наслов његовог дела *Појам права* јесте парадоксалан. Јер, иако тај наслов наговештава да ће у књизи бити речи о *појму* (concept) права, читалац остаје изненађен када и после пажљивог читања открије да она не садржи дефиницију ни права ни правног система као таквог. Као поклоник аналитичке јуриспруденције, Харт је у ствари веровао да дефиниције нису у стању да реше тешкоће с којима се суочава тумачење правних израза и појмова, као што су право (right) и корпорација (corporation). Уместо тога, много је плодније разјашњавање услова под којима се у правном контексту дају искази о „правима“, „корпорацијама“ и другим појмовима. То је добро запазио и Миодраг Јовановић када је рекао: „Hart concludes that instead of asking ‘What is a corporation?’, we should always ask questions, such as ‘Under what types of conditions does the law ascribe liabilities to corporations?’“ because at the end of the day, „[a]nalogy with a living persons and shift of meaning are therefore of the essence of the mode of legal statement which refers to corporate bodies“ (стр. 31).

Оно што у овој књизи изненађује, то је чињеница да је Миодрагу Јовановићу било неопходно чак 17 страница темељите анализе свих Хартових радова и бројних критика које су му биле упућиване да закључи: „At any rate, all this clearly shows that Hart’s theory provides poor or no grounds for any attempt to conceptualize collective rights“ (стр. 75). Јер, ако је Харт пропустио да дефинише сам појам права, што је иначе наговештавао насловом свог прослављеног дела, зар се од њега уопште могло очекивати да ће дефинисати било који правни институт, укључујући и појам колективних права и субјекта који њима располаже. Отуда је Јовановићево опсежно и подробно анализирање Хартове аналитичке јуриспруденције било сувишно. То се, међутим, не може рећи за конкурентску теорију Јозефа Раза, која је данас једна од најутицајнијих теорија људских права.

Иначе, опсежно разматрање Келзенове и Хартове *опште* теорије права у Јовановићевој књизи почива на полазној претпоставци која није увек оправдана. Укључивање ових двају великих правних мислилаца у монографију о колективним правима почивало је на претпоставци да се од њих очекује да се, поред бављења природом права као таквог, позабаве и природом појединих правних института, као што су појмови уговора, својине, државине, корпорације (правног лица) или колективних људских права. Та очекивања била су претерана. Велики мислиоци природног права упечатљиво су предочавали моралну исправност а тиме и легитимност важећег правног поретка, а да се по правилу нису бавили појединим правним институтима. И обрнуто, велики римски правници дали су врсна објашњења и дефиниције многих правних института које и данас користимо, а да баш нису дали неки већи допринос разумевању природе права као таквог.

Остаје још да се покаже да у погледу начина обраде и постигнутих резултата нема никаквих битних разлика између докторске тезе и потоње књиге о истом предмету. Већ на самом почетку своје друге књиге Миодраг

Јовановић вели да се његова докторска теза првенствено бавила политичко-филозофским аспектом ових питања, док у другој књизи нуди правно-теоријско објашњење концепта колективних права (стр. VI). То нажалост није тачно, пошто се у докторској тези превасходно бавио *правно-теоријским утемељењем колективних права* (тако гласи поднаслов б на 145. стр.), док у другој књизи, поред правно-теоријског објашњења, разматра и питања појединих вредности, што је аксиолошко а тиме и филозофско питање. У том погледу, дакле, између докторске тезе и потоње књиге нема никакве битне разлике.

Јовановић затим додаје да је најплоднији део својих истраживања обавио током 2007. и 2010. године током своје посете Универзитету у Хајделбергу, тако да би се могао стећи погрешан утисак да је изради докторске тезе нису претходила никаква истраживања. Ни то није тачно. У израду докторске тезе уложен је велики труд, проучена је мање-више сва релевантна литература, а постигнути резултати били су за сваку похвалу.

Коначно, поставља се питање да ли су постигнути резултати у другој књизи битно различити, а тиме и видна новина у односу на резултате постигнуте докторском тезом. Већ на првој страни увода за другу књигу Јовановић вели да је одлучио да покуша „to provide legal theoretical grounding for the concept, of collective rights“, да би на самом крају ове књиге закључио: „The findings of this study are intended solely to enhance our legal-theoretical knowledge of the subject matter“ (стр. 201). А у фусноти бр. 29 још је изричитити: „... The main objective of this study is to show that general legal theory should acknowledge the existence of collective rights and a new type of right-holder“ (стр. 72). То само значи да је покушај **новог** утемељења појма колективних права остао само покушај.

Занимљиво је да се на сличан начин завршава и закључни део докторске тезе у којој Јовановић вели да „једној свеобухватној правној теорији колективних права преостаје да и у погледу ових дилема пружи неке исцрпније одговоре, но што су они дати у овом раду“ (стр. 363). Другим речима, ни у својој докторској тези ни у потоњој књизи Миодраг Јовановић се још није довинио до *једне свеобухватне правне теорије колективних права*, што значи да и у том погледу између ова два рада нема неке битне разлике. Све нас то још једном наводи на закључак да је **потоња књига *Collective Rights* само прерада већег и важнијег дела докторске тезе**. По нашем суду, скрупулозан аутор може у истом предмету написати две монографије: 1) уколико није задовољан приступом, начином обраде и изведеним закључцима у првој, па жели да себе исправи и допуни другом монографијом и 2) ако је **новим** истраживањима дошао и до **нових, битно различитих научних резултата**, па хоће да их изложи у **новој** монографији. Миодраг Јовановић није се, међутим, одрекао своје докторске тезе, као мањкаве и неуспешне, нити је у другој књизи изложио било какве **нове** научне резултате, рецимо, једну свеобухватну теорију колективних права која би била његово оригинално достигнуће.

B Democracy and Human Rights in the European Union

У овој књизи, чији су коаутори Драгица Вујадиновић и Родољуб Етински, Миодраг Јовановић је написао два одељка:

1. I Part – The European Union as a Democratic Polity; стр. 23-93;

2. IV Part – The European Union and the Protection of Minorities, стр. 361-380.

У првом знатно опсежнијем делу аутор се бави правном природом Европске уније и мањком демократије у њој, што се очитује и у одсуству демократске легитимности њеног правног и политичког поретка. Када су посредни правна и политичка природа ЕУ, могућна су четири објашњења:

1. да је ЕУ творевина *sui generis*;
2. да је реч о мешовитој државној заједници;
3. да ЕУ није ни класична савезна држава ни савез суверених држава, него да су државе чланице господари уговора који творе ЕУ и
4. да је ЕУ својеврсни компромис.

А како у таквој политичкој творевини нема демоса, не може се говорити ни о демократији.

Други део посвећен је питању европског идентитета. Он се, по аутору, може заснивати на: 1. замисли етнокултуралности, 2. грађанском појму и 3. плуралистичкој замисли.

Велика важност посвећена је легитимности деловања органа ЕУ која подразумева да се њихов политички ауторитет: 1. стиче и врши сходно установљеним правилима (тј. законито), 2. да та правила, сходно прихваћеним друштвеним уверењима, проистичу из правно ваљаног ауторитета и имају примерене циљеве и мерила владања и 3. да се управни положаји додељују изричитом сагласношћу или потврдом оних којима се влада и признањем од стране легитимних ауторитета. У том погледу постоје три типа легитимизације: 1. тип који је примерен међународним организацијама, 2. технократски тип и 3. либерално-демократски тип.

Аутор закључује да Европска унија још није превазишла демократски мањак, али да је успела да створи правни систем без премца изнад нивоа националних држава и да је успоставила владавину права, а да се после усвајања Повеље о темељним правима приближава широј замисли грађанства (*citizenship*), која није само економска него и друштвена, културна и политичка категорија.

У другом одељку, које је знатно краће, аутор се бави заштитом мањина. После приказа начина на који су у Европи после Другог светског рата изнова почеле да се штите националне, верске и језичке мањине, аутор подробно објашњава да је заштита мањинских права битан услов за улазак у ЕУ. У трећем делу анализира мањинска права у самој ЕУ и то у случају интеграције имиграната, заштите Рома и језичких мањина. Аутор закључује да мултикултурализам и заштита мањина представљају *резидуалну* вредност која нема чврсто и изричито упориште у правном поретку ЕУ, с тим да је заштита мањина побољшана члановима 2 и 3 Лисабонског уговора.

Оба ова одељка представљају корисне научне прилоге.

В Објављени чланци и други радови

Миодраг Јовановић је објавио већи број чланака о колективним правима, па се поставља питање у чему они представљају новину у односу на докторску тезу и

потоњу књигу о истом предмету. То су следећи радови за које су раније наведени сви библиографски подаци:

1. „Постоје ли колективна права? (I део)“;
2. „Постоје ли колективна права? (II део)“;
3. „Are There Universal Collective Rights?“;
4. „Collective Rights – A Case Study of Interdisciplinary Approach in Jurisprudence“;
5. „Constitutionalism and Collective Rights: The Question of Conceptual Compatibility“.

После пажљивог увида у њихову садржину, позивање на одговарајуће писце и изведене закључке дошли смо до закључка да по постигнутим научним резултатима прва четири чланка не представљају **никакву новину** у односу на докторску тезу и потоњу књигу о колективним правима, тако да они **не могу бити основ за добијање вишег звања**. Једини изузетак је пети рад у којем се такође користе разматрања из претходних двеју књига, али се анализира и члан 75 став 1 Устава Србије од 2006. године, а колективна права разматрају у контексту класичне либералне уставности.

Такође се поставља питање да ли су и следећа два рада, по својим научним резултатима, нови радови у односу на књигу *Constitutionalizing Secession in Federalized States*. То су:

1. „To Constitutionalize or Not? Secession as *Materiae Constitutionis*“ и
2. „Can Constitutions be of Use in the Resolution of Secessionist Conflicts?“

После пажљивог увида склони смо да закључимо да је први чланак мање-више **скраћена верзија** другог чланка, који је раније објављен. А у напомени на првој страни овог другог чланка сâм Миодраг Јовановић вели: „This article **summarizes** (наш курзив) the main arguments presented in my book, *Constitutionalizing Secession in Federalized States: A Procedural Approach* (Utrecht: Eleven, 2007), most notably those advanced in c.1. **сматрамо да би требало уважити објашњење самог аутора, те да ова два чланка не могу бити основ за добијање вишег звања.**

Посебну пажњу заслужују следећи радови о сецесији:

1. „Final Status for Kosovo – Should we Really be Petrified With the 'Partition Option'“;
2. „Consensual Secession of Montenegro – Towards a Good Practice“;
3. „EU and the Recognition of Kosovo – A Brief Look Through the Legitimacy Lenses“;
4. „Is Kosovo and Metohija Indeed a 'Unique Case'?“.

Оно што најпре изазива подозрење у овим прилозима јесу терминологија и правне квалификације које се користе, избор аутора који треба да потврде или оспоре ову или ону тезу, пропуштање да се коментаришу и разјасне спорни политички документи, избегавање примерених аналогја са случајем Косова и Метохије и пропуштање да се помену и разјасне правна питања која се појављују тим поводима.

Због очигледне опширности овог реферата, анализираћемо само први наведени чланак.

Већ у првој реченици аутор користи синтагму „military intervention of the international community in Kosovo“. Израз *војна интервенција* је правно и морално неутралан, па може бити и „illegal and morally dubious“, како је квалификује Миодраг Јовановић, а може бити и хуманитарна, дакле пожељна, благотворна а тиме и законита војна интервенција, која је наводно изазвана кршењем људских права које има размере злочина. Како је за време рата 1999. године Миодраг Јовановић био у војсци, он сигурно зна да је Атлански пакт извршио *агресију* на СР Југославију, а да је наша земља била *жртва* те агресије. Али и поред тог искуства, он у написима које објављује у иностранству не користи тај израз, који означава *злочин против мира* због којег су осуђене нацистичке главешине у Нирнбергу, јер добро зна да би подвођење војне интервенције САД и Атланског пакта под тај злочин осујетило објављивање његових радова у тако угледним часописима и издавачким кућама.

Уколико, пак, Јовановић ипак не зна шта је агресија, па тај појам брка са појмом војне интервенције, ваља га упутити да проучи *Резолуцију бр. 3314 (XXIX)* од 14. децембра 1974. Генералне скупштине УН у којој се даје дефиниција агресије, која је означена као „the most serious and dangerous form of the illegal use of force“. Према члану 1 ове дефиниције:

„Aggression is the use of armed force by a state against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another state, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations, as set out in this definition...“

А да је бомбардовање чин агресије потврђује и члан 3 ове дефиниције, који гласи:

„Any of the following acts, regardless of a declaration of war, shall... qualify as an act of aggression: [A]...[B] Bombardment by the armed forces of a state against the territory of another State...“

Конечно, никакви па ни хуманитарни разлози не могу бити оправдање агресије, што потврђује члан 5 ове дефиниције који гласи:

„1. No consideration of whatever nature, whether political, economic, military or otherwise, may serve as a justification for aggression. 2. A war of aggression is a crime against international peace. Aggression gives rise to international responsibility. 3. No territorial acquisition or special advantage resulting from aggression is or shall be recognized as lawful.“

Још је неугоднија Јовановићева тврдња да је ову „војну интервенцију“ извела *међународна заједница*. Колико је то нама познато, међународну заједницу чини близу 200 држава света, укључујући и Панаму, Уганду и Монголију, које нас, колико се ми сећамо, нису нападе 1999. године. И мада све то зна, Јовановић Атлански пакт сматра међународном заједницом. Ни мање стида, ни веће срамоте! А како ни све чланице Атланског пакта нису извршиле агресију на СР Југославију, Јовановић под међународну заједницу заправо подводи Вашингтон и Брисел, а тек потом и Париз, Лондон и Берлин. Или још једноставније, он под међународном заједницом подразумева садашње господаре света.

Уколико неко ипак сматра да се Миодрагу Јовановићу у већ цитираној првој реченици овога чланка случајно омакло поистовећивање Атланског пакта са међународном заједницом, то се лако може оповргнути. У завршном делу овог чланка он опет каже: „One should keep in mind that the mere intention of the international community to transform a territorial entity into a stable, viable state...” (стр. 178). Тај територијални ентитет јесу Косово и Метохија, а тзв. међународна заједница јесу Вашингтон и Брисел, то јест водеће силе Атланског пакта – САД, Велика Британија, Француска и Немачка. Јер, само оне и нико други, под кринком међународне заједнице, одређују и обликују државно-правни статус Косова и Метохије.

Коначно, Јовановић вели да је та војна интервенција изведена само на Косову и Метохији (in Kosovo). Ако је баш тако било, зашто је он као војник од 24. марта 1990. године био у стању ратне готовости на 200 км од Косова и Метохије и због чега је америчка крстарећа ракета погодила зграду РТС-а баш у Београду, када се тај град не налази на Косову и Метохији.

Још веће подозрење изазива Јовановићево тумачење Анекса 1 уз Резолуцију 1244 Савета безбедности УН, који, поред осталог, захтева:

„A political process towards the establishment of an interim political framework agreement providing for a substantial self-government for Kosovo, taking full account of *Rambouillet accords* (наш курзив) and the principles of sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and other countries of the region.“

Иако се у овој Резолуцији Споразум у Рамбујеу наводи у *множини* (accords), Јовановић то није приметио, па даље наводи да Rambouillet Agreement (у једнини) налаже:

„[t]hree years after the entry into force of this Agreement (наш курзив), an international meeting shall be convened to determine a mechanism for a final settlement for Kosovo, *on the basis of the will of the people* (наш курзив), opinions of relevant authorities, each Party's efforts regarding the implementation of this Agreement, and the Helsinki Final Act, and to undertake a comprehensive assessment of the implementation of this Agreement and to consider proposals by any Party for additional measures.“

А да не би било сумње какав је Споразум (у једнини) овде посреди, Јовановић у напомени бр. 33 наводи интернет адресу на којој се налази Rambouillet Agreement (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo).

Колико је то нама познато, никакав споразум није склопљен у Рамбујеу, ако се под споразумом подразумева сагласност воља представника косметских Арбанаса и ондашње југословенске владе. Јер, да је такав споразум закључен не би уследила агресија Атланског пакта на Југославију. Уколико, пак, Миодрага Јовановића сећање баш најбоље не служи, могао је да пита свог старијег колегу проф. др Ратка Марковића да ли је, као шеф делегације у Рамбујеу, закључио икакав споразум с представницима косметских Арбанаса.

Оно што Јовановић не зна то је чињеница да су после неуспеха предговора у Рамбујеу два копредседника ових преговора, министри спољних послова Француске и Велике Британије, Hubert Verdrine и Robin Cook, упутили ултиматум Влади СР

Југославије којим су захтевали да она потпише такозвани Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo са назнаком Рамбујеа као места потписивања и 23. фебруара 1999. године. Иначе, овај Interim Agreement, који наводи Јовановић је садржавао и Appendix B, 8, који је предвиђао:

„NATO personnel shall enjoy, together with their vehicles, vessels, aircrafts, and equipment, free and unrestricted passage and unimpeded access *throughout the FRY* including associated airspace and territorial water. This shall include, *but not be limited to*, the right of bivouac, maneuver, billet, and utilization of any areas of facilities as required for support, training, and *operations*“ (наш курсив).

Управо је овај ултиматум тај наводни Споразум који Миодраг Јовановић узима здраво за готово. Иначе, делегација југословенске владе сагласила се само са *Principles of the Meeting of Rambouillet*, сходно Изјави Контактне групе од 29. јануара 1999. године. Тек 3. јуна 1999. године у Београду је, уз посредовање Мартија Ахтисарија и Виктора Черномидина, закључен Споразум у складу, поред осталог, и са *Rambouillet Accords on the Principles of the Meeting of Rambouillet*. У Резолуцији 1244 Савета безбедности УН управо се имају на уму ови *Rambouillet Accords* (у множини). Уколико, пак, Миодрага Јовановића заиста занима како је ултиматум под називом **Interim Agreement (у једнини) for Peace and Self-Government in Kosovo** постао *Rambouillet Accords* (у множини), нека прочита и проучи изврстан чланак Panayotisa G. Charitosa под насловом „The Status of Kosovo and Metohija According to International Law“, објављен у зборнику *Kosovo and Metohija. Past, Present, Future*, у издању САНУ, Београд 2006, стр. 381-422. У њему ће наићи и на овакво квалификовање овог преобраћања: „By this action untrue facts have been presented as true. In this way, 'the crime against Yugoslavia' was followed by 'the fraud against Yugoslavia'“ (стр. 413).

Знатне недоумице изазива и круг аутора које Јовановић цитира или се на њих позива. Тако поводом *illegal and morally dubious military intervention of the international community in Kosovo*, он у напомени бр. 1 вели: „Nobody seriously questions the illegality of the operation, which was conducted outside the current international legal framework.“ И не сумњамо да се у часописима које чита и у којима објављује не појављују такви критички чланци. Њему наравно не пада на памет да цитира наше ауторе, јер ће му издавачи одмах пребацити да Срби у овој ствари не могу бити непристрасни, као да такви могу бити аутори из оних земаља које су 1999. године бомбардовале СР Југославију, на које се Миодраг Јовановић најчешће позива. Могао се наравно позвати на чувеног лингвисту Ноама Чомског (Noam Chomsky) који не само да осуђује ову и потоњу агресију САД на Ирак, него и америчке председнике сматра одговорним за ратне злочине непојмљивих размера. Али би позивање на тако спорног и у САД маргинализованог аутора вероватно довело у питање Јовановићеву „непристрасност“ у кругу доступних и пожељних издавача.

Поврх свега, Јовановићу је својствена и промишљена избирљивост предмета којим се бави. Он се чак у трима чланцима бави сецесијом Косова и Метохије од Србије и у једном сецесијом Црне Горе, али се не бави другим аналогним случајевима на тлу бивше Југославије. Тако у овом чланку о коначном статусу Косова он каже: „I would argue that if Kosovo Albanians should on this account seek to secede from the rest of Serbia, then territorially concentrated Serbs in the northern part of

the province should have the right to external self-determination as well“ (стр. 167). Управо је овај исказ био ваљан повод да се позабави сецесијом Републике Српске Крајине од Хрватске и могућом сецесијом Републике Српске од Босне и Херцеговине. Јер, ако би Срби на северу Косова имали право на сецесију и присаједињење остатку Србије уколико би се Косово и Метохија отцепили од Србије, зар нису Срби у областима у којима представљају већину становништва имали право да се отцепе од Хрватске у истом тренутку када се Хрватска противустановно отцепила од СФР Југославије? И зар Република Српска не би могла да се отцепи од Босне и Херцеговине, која је дејтонским Уставом била устројена као лабава конфедерација?

Миодраг Јовановић, међутим, смишљено избегава писање о овим аналогним случајевима, јер добро зна да то не би било пожељно и добродошло у часописима и издавачким кућама у којима објављује своје радове. Другим речима, он је брзо разабрао о чему се може, а о чему се не може писати и како треба писати да би то било објављено. Зато у више наврата пише о сецесији Косова и Метохије и помиње „military intervention of the international community in Kosovo“ која је ту сецесију омогућила, тако да је самозвана држава косметских Арбанаса, како је то један италијански политичар објаснио, пука творевина Атланског пакта. Али избегава да говори о ратним злочинима који су током агресије Атланског пакта на СР Југославију почињени. Још мање је био склон да постави питање одговорности за те злочине америчког председника Била Клинтона, као врховног команданта, сходно институту командне одговорности, утврђене члановима 86 и 87 Додатног протокола I уз Женевске конвенције из 1949. године и чланом 7(3) Статута Међународног кривичног суда за бившу Југославију, а камоли да га, сходно конструкцији „здруженог злочиначког подухвата“ (joint criminal enterprise), коју практикују тужиоци и судије у овом Суду, оптужи за све злочине који су током агресије 1999. године почињени на тлу СР Југославије. Јер, ако др Радован Караџић и генерал Ратко Младић могу да буду, сходно конструкцији „здруженог злочиначког подухвата“, оптужени за све ратне злочине које су Срби током грађанског рата од 1992. до 1995. године починили у Босни и Херцеговини, зашто по истом основу не би и Бил Клинтон био оптужен за све злочине који су почињени током агресије на СР Југославију током 1999. године? И зар не би било логично да се Миодраг Јовановић, који пише о тако политички осетљивом питању као што су сецесија и разбијање држава чланица Уједињених нација, позабави и питањем одговорности за ратне злочине који су током сецесионистичких ратова почињени?

Миодраг Јовановић, међутим, пажљиво и помно процењује *целисходност* писања о овом или оном предмету или о овој или оној правној квалификацији, па је дошао до следећих закључака:

1. Може се писати о сецесији Косова и Метохије од Србије и Црне Горе од СР Југославије, али се не може писати о сецесији Републике Српске Крајине од Хрватске и допустивости сецесије Републике Српске од Босне и Херцеговине.

2. Ратна дејства од 24. марта 1999. године могу се означити као *military intervention*, али се не могу квалификовати као агресија и злочин против мира.

3. Извршилац ове „војне интервенције“ може бити тзв. међународна заједница, али се иза те маске не сме појављивати Атлански пакт, а поготово не нови господари света.

4. Може се рећи да је ова „војна интервенција“ обављена на Косову (in Kosovo), али се не може навести да је цела СР Југославија била њено разбојиште.

5. Може се доводити у питање и правна ваљаност ове „војне интервенције“, али се не смеју помињати и квалификовати ратни злочини које је она произвела и поставити питање кривичне одговорности врховног команданта, било сходно командној одговорности или хашкој конструкцији „здруженог злочиначког подухвата“.

6. Коначно, не сме бити никакве аналогije између оптужених и осуђених српских домородаца на Балкану и уважене господе у Атланском пакту.

Тако смо, захваљујући Миодрагу Јовановићу, разоткрили супстанцијална правила којих се ваља придржавати да би се радови о осетљивим политичким темама објављивали у угледним страним часописима и издавачким кућама.

Прослављени лингвиста Наом Чомски, који је члан већег броја академија у свету, укључујући и САНУ, смело је просуђивао по својој моралној и стручној савести и дошао до закључака који су га и у свету великих јавних и приватних гласила потпуно маргинализовали и онемогућили да своје радове објављује у угледним и добро стојећим издавачким кућама, него код мање познатих издавача, док његови најближи сарадници ни то не могу, па своје радове објављују на интернету. Миодраг Јовановић је смишљено кренуо пробитачнијим путем и још једном нас уверио да је карактер човекова судбина.

Преостали чланци, које нећемо појединачно разматрати, представљају научне прилоге које свакако треба вредновати, али **тек када се испуне** и други услови за избор у више звање.

IX Општа оцена

Проф. др Миодраг Јовановић несумњиво представља и код нас и у иностранству запаженог научног радника. Објавио је велики број радова, од којих посебну пажњу заслужују радови на енглеском језику. Све је то могао захваљујући упућености у одговарајућу литературу и примерној истрајности. Он пише и брзо и лако, истина по правилу о истим темама, па отуда и толики број радова за релативно кратко време.

Његова особеност је, поред осталог, и у томе што својим истраживањима залази у граничне области између опште теорије права и државе, с једне, и уставног права, међународног јавног права и међународних односа, с друге стране. При том се у области уставног права релативно добро сналази, што се не може рећи за област међународног јавног права, а нарочито међународних односа. Јер, у овој последњој надмоћна сила заправо ствара неко ново право које, рецимо, уређује питања сецесије и међународне кривичне одговорности. Отуда је права реал политика родно место великих и занимљивих политичких теорија, каква је, рецимо, Макијавелијева, а не правних анализа и нових конструкција, којима је иначе склон Миодраг Јовановић када се бави питањем сецесије, која је превасходно политичко питање, чије решење

зависи од односа снага у датом тренутку. Стога се покушаји „теоријског“ осмишљавања већ изведене сецесије уз подршку најмоћнијих сила овога времена више појављују као оправдање њихове тренутне политике, него као уобличавање неке кохерентне и постојане теорије. А и да не помињемо коме такво оправдање служи и какав мора бити став озбиљних и непристрасних научника, какав је, примерице, Ноам Чомски.

Оно што у Јовановићевим радовима о политичким питањима већ забрињава, то је преобраћање чињеничке истине у пуко мњење које је ствар малтене слободног избора. Да би се боље разумела природа тог преобраћања послужимо се недавним примером на CNN-у. Познати амерички тајкун и милијардер Доналд Трамп недавно је изјавио да Барак Обама не може бити амерички председник, јер није рођен у САД него у Индонезији. Када му је потом новинар CNN-а предочио факсимил извода из матичних књига рођених у којем изричито пише да је Барак Обама рођен на Хавајима, а потом и факсимил рукописа матичара који је то уписао, Трамп је узвратио да он о тој чињеници, као и многи Американци, има другачије **мишљење**.

На сличан начин Миодраг Јовановић износи своје **мишљење** о томе шта се устину збило 24. марта 1999. године. Ми **тврдимо** да је тог дана Атлански пакт извршио агресију на СР Југославију. Миодраг Јовановић, међутим, **мисли** да то баш није било тако него да је **међународна заједница** извела **војну интервенцију**, и то **само на подручју Косова и Метохије**. По једном казивању, двадесетих година XX века, Клемансо је непосредно пред своју смрт био уплетен у расправу с представником Вајмарске Републике о питању кривице за отпочињање Првог светског рата. Њему је том приликом било постављено питање: „Шта ће, према Вашем мишљењу, будући историчари мислити о овом неугодном и спорном питању?“ Он је одговорио: „То не знам. Али поуздано знам да нико неће рећи да је Белгија напала Немачку.“ Да је којим случајем био у прилици да прочита шта Миодраг Јовановић и аутори на које се он позива **мисле** и пишу о томе шта се збило 24. марта 1999. године, нисмо више сигурни да би Клеманско тако одрешито тврдио да нико неће рећи да је у ноћи 4. августа 1914. године Белгија напала Немачку. Јер, само 26 година касније Други светски рат је, по казивању Гебелсове пропаганде, отпочео тако што је Пољска војска напала једну немачку пограничну постају.

Миодраг Јовановић мора добро да размисли да ли само хоће да данас буде у науци или жели и да у њој остане. Јер, ми добро знамо шта ће се кроз 30 година писати о онима који су данас у служби пролазне моћи, која не мари за истину. За утеху му се може рећи да чињенице нису безбедне у рукама силе, те да се неугодне чињеничке истине под њеним утицајем преобраћају у мњења, да би се потом искривљавале и кривотвориле. То је, нажалост, у природи политике. Јер, само ону истину – како то вели Хобс на самом крају свог *Левијатана* – која није противна ничијој користи или задовољству сви људи поздрављају. Научни радник мора, међутим, бити међу онима који ће се држати чињеничке истине независно од тога чијем је све интересу она противна.

Х Закључак

На основу свега изложеног, комисија је закључила да др Миодраг Јовановић, ванредни професор Правног факултета универзитета у Београду, **не испуњава** све

Законом о високом школству и Статутом Факултета предвиђене услове за избор у звање и заснивање радног односа на радном месту **редовног професора** за **научну област Теорија државе и права – предмет Увод у право** на Правном факултету Универзитета у Београду. Кључан разлог за овај наш закључак јесте непостојање *нове* монографије.

Чланови Комисије

У Београду, 12. јула 2012. године

др Коста Чавошки, редовни професор
Правног факултета у пензији

др Драган Митровић, редовни професор
Правног факултета

др Радмила Васић, редовни професор
Правног факултета

др Лидија Баста Флајнер, гостујући
професор Универзитета у Београду